

ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН
ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ДАРГЫН
ТУШААЛ

2022 оны 08 сарын 28 өдөр

Дугаар 17228

Улаанбаатар хот

□ Стратеги төлөвлөгөө батлах тухай □

Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.4, 8 дугаар зүйлийн 8.3.1 дэх заалт, 8.4 дэх хэсэг, 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэг, Алсын хараа-2050 Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Шинэ сэргэлтийн бодлогыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

- 1.“Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө”-г хавсралт ёсоор баталсугай.
- 2.Стратеги төлөвлөгөөг үйл ажиллагаанд мөрдлөг болгон ажиллахыг Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, түүний харьяа салбар, нэгжүүдэд, тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Агаарын навигаци, нисэх буудлын бодлого, зохицуулалтын газар (Ч.Одгэрэл), Захиргаа, удирдлагын газар (Т.Батжаргал)-т тус тус даалгасугай.
- 3.Стратеги төлөвлөгөөний дагуу 2022-2026 оны хооронд хийж хэрэгжүүлэх арга хэмжээний 4 (дөрөв) жилийн нарийвчилсан төлөвлөгөөг боловсруулан 2022 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдөрт багтаан батлуулж, хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын даргын зөвлөлийн гишүүдэд үүрэг болгосугай.

ДАРГА

С.МОНХНАСАН

Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын даргын
2022 оны 08 дугаар сарын 06-ны өдрийн
Нийтлэл
дугаартай тушаалын хавсралт

**ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН
“ХИЛ ХЯЗГААРГҮЙ НИСЭХ-2030”
ДУНД ХУГАЦААНЫ СТРАТЕГИ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1 Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө нь Монгол Улсын Их хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг “Алсын хараа-2050”, 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын хүрээнд боловсруулагдсан баримт бичиг юм.

1.2 Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг “Алсын хараа-2050”-ийн “Дөрөв. Эдийн засаг” бүлгийн “Эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлүүд”, “Зорилт 4.2. Эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудыг хөгжүүлж, экспортын баримжаатай эдийн засгийг бий болгоно” заалтад “Иргэний нисэхийн дэд бүтэц, ерөнхий зориулалтын нисэхийг хөгжүүлсэн байна” гэсэн заалтыг тусгаж иргэний нисэхийн салбарыг эдийн засгийн тэргүүлэх салбар болохыг тодорхойлсон.

1.3 Өргөн уудам нутаг дэвсгэртэй, хүн ам сийрэг суурьшсан, далайд гарцгүй Монгол Улсын хувьд иргэний нисэхийн салбар нь үндэсний аюулгүй байдлын тулгуур хүчин зүйл, гадаад ертөнцөд гарах гол гарц тул тус салбарын тогтвортой өсөлтийг хангах, эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлэх, бүс нутагтаа тэргүүлэх орнуудын жишигт хүргэхэд төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4 Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө нь 2030 он хүртэл хэрэгжинэ.

Хоёр. Стратеги төлөвлөгөөний зорилго

2.1 Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөний зорилго нь иргэний нисэхийн үйлчилгээний аюулгүй, тогтвортой, хүртээмжтэй, эдийн засгийн үр ашигтай байдлыг хангаж, иргэний нисэхийн салбарыг нийгэм, эдийн засгийн бусад салбарын хөгжлийн хурдасгуур болгон хөгжүүлэхэд оршино.

Гурав. Стратеги төлөвлөгөөний зарчим

3.1 Энэхүү бодлогын баримт бичгийг боловсруулахдаа дараах зарчмыг баримталсан.

3.1.1 Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний эрх ашигт нийцсэн байх.

3.1.2 Нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдал, үр ашигтай байдлыг хангасан байх.

3.1.3 Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллага (ICAO)-ын хөгжлийн бодлоготой уялдсан байх.

3.1.4 Монгол Улсын хууль тогтоомж, урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигтэй нийцсэн байх.

3.1.5 Иргэний нисэхийн үйлчилгээ нь иргэдэд хүртээмжтэй байх.

3.1.6 Иргэний нисэхийн үйлчилгээнд оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа, оролцоог дэмжиж, үүрэг хариуцлагыг тодорхой болгох.

3.1.7 Иргэний нисэхийн салбарын бодлогын тогтвортой байдлыг хангаж, мэргэжлийн удирдлагыг бэхжүүлэх.

3.1.8 Дижитал шилжилт, мэдээллийн технологийг салбарын үйл ажиллагаа, үйлчилгээнд бүрэн нэвтрүүлж, кибер аюулгүй байдлыг хангах.

3.1.9 Иргэний нисэхийн үйлчилгээ нь ногоон хөгжлийн зарчимд тулгуурласан, байгаль орчинд ээлтэй байх.

3.1.10 Хэт өрсөлдөөн, монопол байдлын улмаас үүсэх эдийн засгийн алдагдлаас сэргийлэх.

3.1.11 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, олон нийтийн оролцоог дэмжих.

Дөрөв. Стратеги төлөвлөгөөний зорилт ба үйл ажиллагаа

4.1. Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын "Хил хязгааргүй нисэх-2030" дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг дараах зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

4.1.1 Осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагааг хангахад эрсдэлд суурилсан менежментийн арга замыг хэрэгжүүлнэ.

4.1.2 Эдийн засгийн бусад салбаруудыг дэмжсэн, иргэдийн нийгмийн хэрэгцээг хангасан, хүртээмжтэй агаарын тээврийг хөгжүүлэх эдийн засгийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно.

4.1.3 Иргэний нисэхийн үйлчилгээнд олон улсын стандарт, шаардлагад нийцсэн, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг бүрэн хангасан, орчин үеийн дэвшилтээ техник, технологийг нэвтрүүлнэ.

4.1.4 Иргэний нисэхийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад хувийн хэвшил болон гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

4.1.5 Дижитал шилжилтийг эрчимжүүлж, кибер аюулгүй байдлыг хангана.

4.1.6 Агаарын навигаци, нисэх буудлын үйлчилгээний хураамжийн орлого болон нисэхийн бус орлогыг нэмэгдүүлнэ.

4.1.7 Иргэний нисэхийн мэргэжлийн холбоодтой хамтарч ажиллаж, түншлэлийг бэхжүүлэн, зарим төрлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн холбоодод шилжүүлж, бие даасан хараат бус үйл ажиллагаа явуулах зохицуулалт хийнэ.

4.1.8 Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөний хүрээнд “Эрүүл эрх зүй”, “Дэлхийн хүн”, “Хөх тэнгэр”, “Дүүлэн нис”, “Чөлөөт агаарын зайд”, “Сэтгэл татам нисэх буудал” зорилтот хөтөлбөрүүдийг тус тус хэрэгжүүлнэ.

4.2 “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөний хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

4.2.1. Салбарын цахим мэдээллийн сан байгуулж, нэгдсэн платформ хөгжүүлнэ.

4.2.2 Иргэний нисэхийн салбарын тусгай зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлнэ.

4.2.3 Кибер аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулна.

4.2.4 Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, түүний харьяа салбар, нэгжүүдийн мэргэжлийн шийдвэр гаргалтад тухайн мэргэжлийн холбоод, үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллага, хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

4.2.5 Судалгаа, шинжилгээ, шинэ санаа, оюуны бүтээлд тулгуурласан гадаад зах зээлд чиглэсэн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

4.2.6 Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллага (ICAO), Олон улсын агаарын тээврийн байгууллага (IATA), Олон улсын иргэний агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллага (CANSO), Олон улсын нисэх буудлын зөвлөл (ACI) болон олон улсын бусад байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ.

4.2.7 Алслагдсан бүс нутагт агаарын тээврийн зайлшгүй үйлчилгээ үзүүлэх зохицуулалтыг хийнэ.

4.2.8 Иргэний нисэхийн өрөнхий газрын харьяа салбар, нэгжүүдийн менежментийг сайжруулж үйл ажиллагааг оновчтой болгож, зардлыг бууруулан, аюулгүй ажиллагаа болон үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

4.2.9 Монгол Улсын агаарын зайн аюулгүй байдал, иргэний агаарын хөлгийн аюулгүй ажиллагааг хангахад цэрэг-иргэний ҳамтын ажиллагааны эрх зүйн баримт бичгийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

4.2.10 Нислэгийн хөдөлгөөний үйлчилгээний барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж болон томоохон нисэх буудлын дэд бүтэц, барилга байгууламжийн үйл ажиллагааны нэгдмэл байдлыг хангана.

4.2.11 Хүнгүй нисэх төхөөрөмжийн нислэгийн үйл ажиллагааг зохицуулсан тогтолцоо бий болгоно.

4.2.12 Агаарын хөлгийн нислэг болон бусад иргэний нисэхийн үйл ажиллагаанаас ялгарах нүүрсхүчлийн хийг тооцоолох, бууруулах төслийг хэрэгжүүлнэ.

4.2.13 Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааны хууль, эрх зүйн орчинг бүрдүүлж бүтэц, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгож, үйл ажиллагааг бэхжүүлнэ.

4.2.14 Салбарын хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тогтолцоог хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж ажлын байран дахь эрсдэлийг бууруулна.

4.2.15 Дэлхийн, бүс нутгийн улс төр, эдийн засгийн хямрал, цар тахал, бусад давагдашгүй хүчин зүйлээс шалтгаалан салбарын хэвийн үйл ажиллагаа алдагдах үед эрсдэлийн менежментийг хэрэгжүүлж салбарын нөөц төлөвлөгөөг боловсруулна.

Тав. “Эрүүл эрх зүй” хөтөлбөр

5.1 Осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, аюулгүй ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлж, салбарын либералчлалын бодлогын хэрэгжилтийг түргэсгэхэд шаардлагатай хууль, эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхэд “Эрүүл эрх зүй” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

5.2 Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

5.2.1 Иргэний нисэхийн хууль, эрх зүйн орчинг олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын стандарт, зөвлөмжийн шаардлагад нийцүүлэн сайжруулна.

5.2.2 Аюулгүй ажиллагаа болон аюулгүй байдалд хяналт, зохицуулалтын оновчтой тогтолцоог бүрдүүлнэ.

5.2.3 Салбарын судалгаа, нотолгоонд суурилсан бодлого, хөгжлийн төлөвлөлт, үр дүнд суурилсан хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх тогтолцоог бий болгоно.

5.3. “Эрүүл эрх зүй” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

5.3.1 Чикагогийн конвенцын хавсралтууд, стандарт, зөвлөмжийн шаардлагад нийцуулэн Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг УИХ-аар батлуулж, Иргэний нисэхийн багц дүрмийг шинэчилнэ.

5.3.2 “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Шинэ сэргэлтийн бодлого, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөтэй уялдуулан дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг тухай бүрт боловсруулж батлуулна.

5.3.3 Иргэний нисэхэд ашиглагддаг үндэсний стандартуудыг олон улсын холбогдох баримт бичгүүдтэй нийцуулэн шинэчилнэ.

5.3.4 Байгууллагын үйл ажиллагаанд шаардлагатай олон улсын түвшинд хүрсэн даатгалын хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

5.3.5 Үр ашигтай, тогтвортой агаарын тээврийн хөгжлийг дэмжих, агаарын тээвэрлэгчдийн зах зээлд шударгаар өрсөлдөх нөхцөлийг бүрдүүлэх, эдийн засгийн зохицуулалтыг бий болгох, агаарын тээврийн дэд бүтцийг сайжруулах, гарааны бизнес эрхлэгчдийг төрөөс дэмжихэд чиглэсэн эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлнэ.

5.3.6 Иргэний нисэхийн бүтцийг салбарын хөгжлийн чиг хандлагад нийцуулэн хөгжингүй улс орнуудын жишгээр өөрчлөн зохион байгуулна.

5.3.7. Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын үндэсний хөтөлбөр, Иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагааны журмын хэрэгжилтийг эрчимжүүлнэ.

5.3.8. Иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын байгууллагын санхүүгийн чадавхыг хүлээн зөвшөөрөхүйц хэмжээнд байлгах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

5.3.9. Иргэний нисэхийн салбарт мөрдөгдөж буй татварын орчин нь салбарын хөгжилд сөргөөр нөлөөлөхгүй байх, агаарын навигацийн хураамжийн орлогыг агаарын навигацийн үйлчилгээний аюулгүй ажиллагааг хангах, хүний нөөцийг хөгжүүлэх болон бусад дэмжих үйлчилгээний зардлыг нөхөх, техник, технологийг шинэчлэх, байгууллагын хөгжлийн хөрөнгө оруулалтад зарцуулдаг байх тогтолцоог бий болгоно.

5.3.10. Иргэний нисэхийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах албаны бие даасан, хөндлөнгийн, хараат бус, мэргэжлийн хүний нөөцтэй, санхүүгийн чадавхтай байх нөхцөлийг хангана.

5.3.11. Иргэний нисэхийн аюулгүй, тасралтгүй үйл ажиллагааг хангах, учирч болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах, хойшлуулшгүй арга хэмжээ, төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх зорилгоор “Иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагааны сан” байгуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.

Зургаа. “Дэлхийн хүн” хөтөлбөр

6.1. Иргэний нисэхийн салбарын хүний нөөцийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц мэдлэг, ур чадвар бүхий мэргэжлийн өндөр түвшинд хүргэн хөгжүүлэхэд “Дэлхийн хүн” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

6.2 Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

6.2.1 Хүний нөөцийн мэргэжлийн бэлтгэл, мэргэшсэн байдал, бүтээмж, хариуцлага, ёс зүйн нээлттэй мэдээлэл бүхий чадахуйн зарчимд тулгуурласан мэргэшлийн дархлаатай байх тогтолцоог бүрдүүлнэ.

6.2.2 Ажилтнуудыг улс төрийн нөлөөллөөс ангид, мэргэжлийн дагуу тогтвортсуурьшилтай ажиллах боломжоор хангана.

6.2.3 Иргэний нисэхийн төрөлжсөн дэлхийн байгууллага, өндөр хөгжилтэй улс орнуудад ажилтнуудыг суралцуулж, мэргэшүүлэх, ажиллуулах замаар иргэний нисэхийн салбарт ноу-хау импортлох тогтолцоог хөгжүүлнэ.

6.3 “Дэлхийн хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

6.3.1 Иргэний нисэхийн сургалтын байгууллагыг Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллага /ICAO/-ын Train Air хөтөлбөрийн шаардлагыг хангасан олон улсын сургалтуудыг явуулдаг, бус нутгийн хэмжээнд өрсөлдөхүйц олон улсын нисэхийн сургалт, дадлагын цогцолбор болгон өргөжүүлнэ.

6.3.2 Бус нутагтаа өрсөлдөх чадвартай нисэхийн эрдэм шинжилгээ, судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн байгуулна.

6.3.3 Нисэхийн судлаач, эрдэмтдийг дэмжих зорилгоор цалин хөлс, урамшууллын тогтолцоог шинэчилж, чадварлаг судлаачдыг бэлтгэх тогтолцоог бий болгож, олон улсын томоохон судалгаанд оролцох боломжийг нэмэгдүүлнэ.

6.3.4 Ажилтнуудын цалин хөлс, урамшууллын тогтолцоог нисэхийн өндөр хөгжилтэй улс орнуудын жишигт хүргэнэ.

6.3.5 Аюулгүй ажиллагааны соёлыг бүрдүүлж, аюулгүй ажиллагааны удирдлагын тогтолцоог хөгжүүлнэ.

6.3.6 Салбарын залуу гэр бүлийг дэмжих хөтөлбөрийг боловсруулж залуучуудын нийгмийн хангамж, ажиллах орчин, нөхцөлийг сайжруулна.

6.3.7 Иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын ажилтныг Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмжид заасны дагуу мэргэшүүлнэ.

6.3.8. Мэргэшсэн хүний нөөцийг олон улсын стандарт, шаардлага, өөрийн орны онцлог, эрх зүйн орчинд нийцүүлэн дадлагажуулах, ур чадварыг хадгалах, давтан сургалт болон дахин мэргэшүүлэх сургалтад хамруулна.

6.3.9. Чикагогийн конвенцод заасны дагуу гадаад улсын нисэхийн үндсэн мэргэжлийн болон эрүүл мэндийн үнэмлэх, гэрчилгээ эзэмшигч, гадаад улсын иргэний нисэхийн сургалтын байгууллага, сургалтын үйл ажиллагааг хүлээн зөвшөөрөх тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Долоо. “Хөх тэнгэр” хөтөлбөр

7.1 Агаарын тээврийг либералчлах бодлогыг хэрэгжүүлэн, агаарын тээвэрлэгчдийг бодлогоор дэмжихэд “Хөх тэнгэр” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

7.2 Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

7.2.1 Агаарын тээврийн либералчлалын бодлогыг судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн хэрэгжүүлнэ.

7.2.2 Агаарын тээвэрлэгчдийн үйл ажиллагааг дэмжин, үйлчлүүлэгчдийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн үйлчилгээг бий болгоно.

7.3. “Хөх тэнгэр” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

7.3.1 Агаарын харилцааны хэлэлцээрийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, давтамж, багтаамж, томилгооны зохицуулалтыг зах зээлийн шаардлагад нийцүүлэн өөрчилж, хязгаарлалтыг багасгана.

7.3.2 Агаарын тээврийн либералчлалын бодлогыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, агаарын тээврийн үйл ажиллагааг хялбаршуулна.

7.3.3 Иргэний нисэхийн дэмжих үйлчилгээнд дүрэм, журмын хязгаарлалтыг багасгах замаар зах зээлийг тэлэх арга хэмжээ авна.

7.3.4 Үндэсний агаарын тээвэрлэгчдийг олон улсын агаарын тээврийн зах зээл, олон улсын шинэ чиглэлд нислэг нээхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлж, зайлшгүй шаардлагатай тохиолдолд зарим төрлийн хураамжаас чөлөөлнө.

7.3.5 Гадаадын агаарын тээвэрлэгч нь үндэсний агаарын тээвэрлэгчдийн томилогдоноос бусад чиглэл эсхүл шинэ чиглэлд нислэг үйлдэхэд дэмжлэг үзүүлж,

7.3.6 Агаарын тээврийн либералчлалын бодлогыг бүс нутгийн болон орон нутгийн онцлогт нийцүүлэн хэрэгжүүлж, өрсөлдөөнийг бий болгож, нислэгийн тоо, чиглэлийг нэмэгдүүлнэ.

7.3.7 Застийн Газрын 2019 оны 455 дугаар тогтоолыг хэрэгжилтийг хангаж Буянт-Ухаа олон улсын нисэх буудалд агаарын хөлгийн засвар, үйлчилгээний төв байгуулж, арилжааны болон ерөнхий зориулалтын агаарын хөлгийн засвар үйлчилгээний чанар, хүртээмж, эдийн засгийн үр өгөөжийг дээшлүүлж, үйлдвэрлэлийг сургалттай уялдуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3.8 Агаарын хөлгийн шатахууныг харилцан хамааралгүй олон эх үүсвэрээс нийлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж, чөлөөт өрсөлдөөнийг дэмжинэ.

7.3.9 Үндэсний агаарын тээвэрлэгчдийн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхэд төрөөс эрх зүй, санхүү, зээлийн бодлогоор дэмжинэ.

7.3.10 Үндэсний агаарын тээвэрлэгчид нь олон улсын болон дотоодын зах зээлд харилцан ашигтай хамтран ажиллаж агаарын тээврийн үйлчилгээний үнэ, тарифыг боломжит доод хэмжээнд байлгахад шаардлагатай зохицуулалтыг хийнэ.

7.3.11 Гадаад улс орнуудтай агаарын харилцааны тухай Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг шинээр байгуулж ОХУ, Япон Улс, БНХАУ зэрэг улсуудтай байгуулсан хэлэлцээрт өөрчлөлт оруулж нислэгийн цэг, давтамжийг нэмэгдүүлнэ.

7.3.12 Аялал жуулчлалын салбартай хамтран ажиллаж агаарын тээврийн үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлнэ.

7.3.13 Орон нутгийн алслагдсан бүс нутгуудыг холбох, зайлшгүй шаардлагатай төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх зорилгоор алслагдсан бүс нутагт болон сумдад агаарын тээврийн хуваарьт нислэгийн үйлчилгээг зарим төрлийн хураамжаас хөнгөлөх, чөлөөлөх болон нөхөн олговрын бодлогоор дэмжинэ.

7.3.14 Малайз, Индонез, Филиппин болон Ази, Номхон далайн орнууд, Европын холбооны улс орнуудтай аяллын дугаар хуваан ашиглах зохицуулалт хийнэ.

Найм.“Дүүлэн нис” хөтөлбөр

8.1. Эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд хувь нэмэр оруулдаг, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжсэн ерөнхий зориулалтын нисэхийг хөгжүүлэхэд “Дүүлэн нис” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

8.2. Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

8.2.1. Ерөнхий зориулалтын нисэхийн дэд бүтцийг нэмэгдүүлнэ.

8.2.2. Ерөнхий зориулалтын нисэхийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд жинтэй хувь нэмэр оруулдаг салбар болгон хөгжүүлнэ.

8.3. “Дүүлэн нис” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

8.3.1 Ерөнхий зориулалтын агаарын хөлгийн аэродром, хөөрч буух зурvas, нисдэг тэрэгний вертодром, хөөрч буух тавцан барьж байгуулах ажиллагааг дэмжиж, эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлнэ.

8.3.2 Иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь агаарын хөлөг худалдан авах, түрээслэхэд зарим төрлийн хураамжаас чөлөөлөх, хөнгөлөх, урт хугацаатай хөнгөлөлттэй зээл болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

8.3.3 Томоохон суурьшлын бүсүүдэд ерөнхий зориулалтын агаарын хөлгийн хөөрч, буух зурvas, талбай, газрын хэмжээ, байршлыг орон нутгийн эрх бүхий байгууллагатай хамтран тогтоож, газрын төлбөрийн хэмжээг бууруулах, чөлөөлөхөд дэмжлэг үзүүлнэ.

8.3.4 Ерөнхий зориулалтын нисэхэд ашиглах агаарын хөлгийн нислэгийн зурvas, талбайг орон нутагт шинээр байгуулж, ашиглалтгүй болсон аэродром, нислэгийн зурvas, талбайг сэргээн сайжруулна.

8.3.5 Ерөнхий зориулалтын нисэхийн үйл ажиллагааны зөвшөөрөл, гэрчилгээжүүлэлт, нислэгийн захиалга, төлөвлөлт, агаарын навигацийн үйлчилгээг хялбаршуулна.

8.3.6 Ерөнхий зориулалтын агаарын хөлгийн нислэгийн зурvas, вертодром барьж байгуулахад хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжнэ.

8.3.7 Засгийн Газрын 2019 оны 455 дугаар тогтоолыг хэрэгжилтийг хангаж Буянт-Ухаа олон улсын нисэх буудалд ерөнхий зориулалтын нисэхийн дэд бүтцэд суурилсан, олон улсын стандарт шаардлагыг хангасан, бус нутгийн хэмжээнд сургалт явуулах хувийн нисгэгч, засвар үйлчилгээний инженер техникийн ажилтан бэлтгэх сургалтын төв байгуулна.

8.3.8 Томоохон хот, суурин газар, аялал жуулчлалын бүсийг хамарсан ерөнхий зориулалтын агаарын хөлгийн шатахуун хангамжийн сүлжээ, бага оврын агаарын хөлөг угсрех, техник үйлчилгээ үзүүлэх засвар үйлчилгээний төвүүдийг байгуулна.

8.3.9. Буянт-Ухаа олон улсын нисэх буудалд ерөнхий зориулалтын нисэхийн цогцолбор байгуулж, хэрэглэгчдэд хүргэх үйлчилгээг хялбаршуулна.

9.1 Монгол Улсын агаарын зайн багтаамжийг нэмэгдүүлж, өнгөрөлтийн нислэгийн тоог өсгөх, хэрэглэгчдэд аюулгүй, үр ашигтай агаарын навигацийн үйлчилгээ үзүүлэхэд “Чөлөөт агаарын зайн” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

9.2 Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

9.2.1 Агаарын навигацийн үйлчилгээг Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын бодлого, чиг хандлагад нийцүүлэн хөгжүүлж, бус нутагтаа тэргүүлэгч улс орнуудын түвшинд хүргэнэ.

9.2.2 Агаарын зайнг оновчтой зохион байгуулж, агаарын зайн багтаамжийг ихэсгэн өнгөрөлтийн нислэгийн тоог нэмэгдүүлнэ.

9.2.3 Агаарын навигацийн үйлчилгээнд мэдээллийн технологийн дэвшилд суурилсан орчин үеийн техник, технологийг нэвтрүүлнэ.

9.3 “Чөлөөт агаарын зайн” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

9.3.1 Агаарын навигацийн үйлчилгээг хяналт, зохицуулалтын үйл ажиллагаанаас салгаж, бие даасан төрийн өмчит агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллага байхаар зохион байгуулна.

9.3.2 Гадаадын улс орнууд болон хоёр хөрш орны агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлнэ.

9.3.3 Агаарын навигацийн үйлчилгээний хураамжийн хэмжээг үйлчилгээний өртөг, зардалд үндэслэн тогтоож, хураамжийн орлогыг агаарын навигацийн үйлчилгээний аюулгүй ажиллагааг хангах хүний нөөцийг хөгжүүлэх болон бусад дэмжих үйлчилгээний зардлыг нөхөх, техник, технологийг шинэчлэх, байгууллагын хөгжлийн хөрөнгө оруулалтад зарцуулна.

9.3.4 Агаарын навигацийн үйлчилгээнд аюулгүй ажиллагааны удирдлагын тогтолцоо болон чанарын удирдлагын тогтолцоог бүрэн хэрэгжүүлнэ.

9.3.5 Судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн агаарын зайн төлөвлөлт, зохион байгуулалтын үйл ажиллагааг сайжруулж, олон улсын жишгийн дагуу бие даасан нэгж байгуулна.

9.3.6 Чөлөөт агаарын зам /Free route/ концепцыг хэрэгжүүлнэ.

9.3.7 Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын бичиг баримтад тусгасан нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын үйлчилгээний зайдалтын стандартыг нэвтрүүлнэ.

9.3.8 Хоёр хөрш оронтой хамтран агаарын хаалганы тоог нэмэгдүүлж шинэ чиглэлүүдийг тогтооно.

9.3.9 Нислэгийн урсгал төлөвлөлтийн менежментийг хэрэгжүүлнэ.

9.3.10 Хүнгүй нисэх төхөөрөмжийн нислэгийн хөдөлгөөний менежментийг нэвтрүүлнэ.

9.3.11 Олон улсын нэгжийн систем (SI)-ийн бус өндрийн фүүтийн нэгжийг нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын үйлчилгээнд нэвтрүүлнэ.

9.3.12 Бүсийн нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын шинэ төвийг ашиглалтад оруулж, дэвшилтэт технологи бүхий нислэгийн хөдөлгөөний автоматжуулсан системийг суурилуулна.

9.3.13 Агаарын навигацийн үйлчилгээний нөөц төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, аюулгүй ажиллагааг сайжруулах зорилгоор “Бүсийн нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын хоёр дахь ба нөөц төв”-ийг иж бүрнээр нь байгуулна.

9.3.14 Орон нутгийн нисэх буудлуудын аэродромын нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагыг явуулах, олон улсын нисэх буудлуудын нөөцөөр ашиглах “Нислэгийн хөдөлгөөний алсын удирдлагын төв”-ийг байгуулна.

9.3.15 Үзүүлэлтэд тулгуурласан холбоо (PBC), үзүүлэлтэд тулгуурласан ажиглалт (PBS)-ын концепцыг хэрэгжүүлнэ.

9.3.16 Нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын ажиглалтын системийн нөөцөөр сансарт суурилсан автомат хамааралтай ажиглалтын систем “Space based ADS-B”-ийг нэвтрүүлнэ.

9.3.17 Агаарын навигацийн үйлчилгээний дуун холбооны системийн нөөцөөр сансарт суурилсан “SATVOICE” системийг нэвтрүүлнэ.

9.3.18 Агаарын навигацийн үйлчилгээний тоног төхөөрөмжийг интернэтэд суурилсан IP технологид шилжүүлнэ.

9.3.19 Систем даяарх мэдээллийн менежмент /SWIM/-ийг хэрэгжүүлнэ.

9.3.20 Үзүүлэлтэд тулгуурласан навигаци РВН-ийн З дугаар үе шатыг хэрэгжүүлнэ.

9.3.21 Нислэгийн хөдөлгөөний удирдлагын үйлчилгээнд ашигладаг хоёрдогч радарын системийн найдвартай байдлыг хангаж, 2030 он хүртэл үргэлжлүүлэн ашиглана.

9.3.22 Сансын болон газрын радионавигацийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалтын хөтөлбөрийг боловсруулна.

9.3.23 Агаарын навигацийн үйлчилгээний цогц байдлыг хангах зорилгоор нисэхийн цаг уурын үйлчилгээний байгууллагын харьяаллыг шийдвэрлэнэ.

Арав. “Сэтгэл татам нисэх буудал” хөтөлбөр

10.1 Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалд тулгуурласан, тээвэр, логистикийн төвүүдийн хөгжлийг дэмжсэн олон улсын орон нутгийн зангилаа нисэх буудлуудын сүлжээг байгуулах замаар нисэх буудлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд “Сэтгэл татам нисэх буудал” хөтөлбөрийн зорилго оршино.

10.2. Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

10.2.1 Олон улсын нисэх буудлуудыг эдийн засгийн чөлөөт бүс, карго логистикийн төвийг дэмжих чадавхтай болгон хөгжүүлнэ.

10.2.2 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, орон нутгийн оролцоог хангаж, орон нутгийн нисэх буудлуудын үйл ажиллагааг шинэ түвшинд гаргана.

10.2.3 Нисэх буудлуудын үйлчилгээг бүс нутгийн хөгжлийн бодлоготой уялдуулан хөгжүүлнэ

10.3 “Сэтгэл татам нисэх буудал” хөтөлбөрийн хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

10.3.1 Нисэх буудлуудын хүртээмж, байршил, хүчин чадлыг шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн төлөвлөж бие даан хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө боловсруулна.

10.3.2 Чингис хаан олон улсын нисэх буудлыг Зүүн хойд Азийн зорчигч, ачаа тээврийн нэгдсэн зангилаа нисэх буудал (International hub) болгон өргөжүүлнэ.

10.3.3 Баянт-Ухаа олон улсын нисэх буудлыг ерөнхий зориулалтын нисэхийн үйл ажиллагаа болон нисэхийн бизнесийн төв болгон хөгжүүлж, агаарын хөлгийн засвар үйлчилгээний нэгдсэн төв болон иргэний нисэхийн сургалт, дадлагын цогцолбор байгуулна.

10.3.4 Баянт-Ухаа олон улсын нисэх буудлыг Нэгдсэн үндэстний байгууллага болон олон улсын байгууллагын хүмүүнлэгийн тусlamжийн бараа хадгалах, түгээх логистик төв болгон хөгжүүлэх судалгаа хийж, ажлыг эхлүүлнэ.

10.3.5 Шинэ нийслэл болон Дорнод, Өмнөговь, Ховд, Увс, Завхан, Хөвсгөл аймгуудын нисэх буудлыг 4C зэрэглэлийн агаарын хөлөг хүлээн авах хүчин чадалтай зорилром, зорилыг үйлчилгээний цогцолбор буюй олон улсын нисэх

буудал болгон өргөтгөж аялал жуулчлал, гадаад худалдаа, олон улсын худалдааг дэмжинэ.

10.3.6 Орон нутгийн нисэх буудлын хүчин чадлыг сайжруулж, Ховд, Мөрөн, Чойбалсан, Гурвансайхан, Дэглийцагаан, Өндөрхаан нисэх буудлуудыг зорчигч, ачаа тээврийн харилцааны хилийн олон улсын боомт болгоно.

10.3.7 Хэнтий аймгийн Өндөрхаан, Дэлүүн болдог нисэх буудлын зорчигч үйлчилгээний цогцолбор байгуулж аялал жуулчлалыг дэмжинэ.

10.3.8 Бүсийн тулгуур төвүүд, уул уурхайн томоохон төвүүдэд зангилаа нисэх буудлыг хөгжүүлнэ.

10.3.9 Хувийн нисэх буудлуудын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

10.3.10 Зарим орон нутгийн нисэх буудлыг орон нутгийн засаг захиргааны мэдэлд шилжүүлнэ.

10.3.11 Ногоон хөгжлийн зарчмыг хангах орон нутгийн жишиг эко нисэх буудлыг байгуулна.

10.3.12 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд Хөвсгөл аймгийн Хатгал, Өвөрхангай аймгийн Хархорин, Өвөрхангай аймгийн Хужирт зэрэг орон нутгийн нисэх буудлуудын менежментийг концессын гэрээгээр хэрэгжүүлж, үйл ажиллагаа, үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.

10.3.13 Өмнөговь аймгийн Гурвансайхан, Завхан аймгийн Доной нисэх буудлуудыг олон улсын дамжин өнгөрөх нислэгийн нөөц нисэх буудал болгон хөгжүүлнэ.

10.3.14 Алтанбулаг, Цагааннуур, Замын-Үүдийн чөлөөт бус, Чойр, Ярант болон бусад газарт хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар нисэх буудал, барих, ашиглахыг дэмжиж ажиллана.

10.3.15 Нисэх буудлын нийтлэг үйлчилгээг хувийн хэвшлийн байгууллагад концессын гэрээний үндсэн дээр шилжүүлнэ.

10.3.16 Нисэх буудлуудын үйл ажиллагааны зардлыг бууруулж, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

Арван нэг. Стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн санхүүжилт

11.1 Стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх иргэний нисэхийн салбарын үйл ажиллагааны санхүүжилтийг дараах эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ:

11.1.1 Агаарын навигацийн үйлчилгээний хураамж;

- 11.1.2 Улсын болон орон нутгийн төсөв;
- 11.1.3 Дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламж;
- 11.1.4 Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд хийгдэх хөрөнгө оруулалт;
- 11.1.5 Хөгжлийн банкны зээл;
- 11.1.6 Нисэх буудал болон нисэхийн бусад үйл ажиллагаанаас олсон хураамж, төлбөр;
- 11.1.7. Улсын Их Хурлаас хуульчлан баталсан бусад эх үүсвэр.

Арван хоёр. Стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн үр дүн

- 12.1 Стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрнэ:
  - 12.1.1 Иргэний нисэхийн хууль, эрх зүйн орчин нь салбарын хөгжлийн бодлогын зорилтуудад хүрэхэд дэмжлэг үзүүлэх байдлаар шинэчлэгдсэн байна.
  - 12.1.2 Иргэний нисэхийн салбарын аюулгүй ажиллагаа болон аюулгүй байдал дээшилж, олон улсад нэр хүнд өсөж, бус нутагтаа тэргүүлэх орнуудын хэмжээнд хүрнэ.
  - 12.1.3 Иргэний нисэхийн салбар нь Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлж, бараа бүтээгдэхүүний худалдааг эрчимжүүлж, хөрөнгө оруулалтыг тогтвортжуулж дэмжинэ.
  - 12.1.4 Олон улс, орон нутгийн нислэгийн тоо болон агаарын тээврийн багтаамж нэмэгдэж тээврийн тариф буурна.
  - 12.1.5 Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмж, шаардлагыг бүрэн хангахуйц иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагааны хяналт, зохицуулалтын тогтолцоо бүрдэнэ.
  - 12.1.6. Бус нутгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулах Иргэний нисэхийн сургалтын цогцолбор болон нисэхийн судалгаа, хөгжлийн төв байгуулагдаж салбарын хэмжээнд судалгаа, шинжилгээ, төлөвлөлтөд суурилсан бодлого боловсруулалт, шийдвэр гаргалтын тогтолцоо бий болно.
  - 12.1.7. Иргэний нисэхийн салбарын мэргэжилтэн, ажилтнууд өндөр хөгжилтэй улс орнуудад суралцаж, мэргэшиж, ажиллаж, ур чадвар, мэдлэг, туршлага нь дээшилж, гадаад улс орны ноу хау, туршлагыг нэвтрүүлсэн байна.
  - 12.1.8. Үндэсний агаарын тээврийн сүлжээ нь бусийн тулгуур төвүүд, хот, аймаг, томоохон сүүрьшлын бусуудийг холбон өргөжсөн байна.

12.1.9. Төрийн бодлогын дэмжлэгтэй агаарын тээврийн үйлчилгээ, нисэх буудлын үйлчилгээний хуртээмж нэмэгдэж аялал жуулчлал болон бусад салбарын хөгжил эрчимжинэ.

12.1.10 Ерөнхий зориулалтын нисэхийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах агаарын хөлгийн тоо 100, зурvas, талбайн тоо 500-д тус тус хүрч хувийн нисгэгч бэлтгэх сургалтын төв, шатахуун хангамж, засвар, төхник үйлчилгээний сүлжээ, Буюнт-Ухаа олон улсын нисэх буудлыг түшиглэсэн нисэхийн цогцолбор байгуулагдана.

12.1.11 Аялал жуулчлал, уул уурхай, хөдөө аж ахуй, судалгаа шинжилгээ, эрүүл мэндийн үйлчилгээнд ерөнхий зориулалтын агаарын хөлөг өргөнөөр ашиглагдаж нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд оруулах хувь нэмэр нь эрс дээшилж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

12.1.12 Монгол Улсын агаарын зайн багтаамж нэмэгдэж нислэгийн тоо 2030 онд жилд 500.000 (таван зуун мянга)-д хүрч агаарын навигаци, нисэх буудлын үйлчилгээний орлого өснө.

12.1.13 Агаарын навигацийн үйлчилгээ нь Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын бодлого, чиг хандлагын дагуу технологид суурилан хөгжиж, бус нутагтаа тэргүүлэгч улс орнуудын түвшинд хүрнэ.

12.1.14 Агаарын тээвэрлэгчдийн олон улсад өрсөлдөх чадвар дээшилж, гадаад ертөнцтэй шууд холбогдох сүлжээг өргөжүүлж, Монгол Улсын гадаад харилцаа, худалдаа идэвхэжнэ.

12.1.15. Олон улсын нисэх буудлууд нь эдийн засгийн чөлөөт бүс, олон улсын карго логистикийн төвийг дэмжих чадавхтай болсон байна.

12.1.16 Шинэ нийслэл болон Дорнод, Өмнөговь, Ховд, Увс, Завхан, Хөвсгөл аймгууд нь 4С зэрэглэлийн агаарын хөлөг хүлээн авах хүчин чадалтай аэродром, зорчигч үйлчилгээний цогцолбор бүхий олон улсын нисэх буудал болж өргөжнө.

12.1.17 Хэнтий аймгийн Өндөрхаан, Дэлүүн болдог нисэх буудлын зорчигч үйлчилгээний цогцолбор, зангилаа, хувийн болон жишиг эко нисэх буудлууд шинээр байгуулагдаж, аялал жуулчлалыг дэмжинэ.

**Арван гурав. Стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилт, хяналт,
шинжилгээ, үнэлгээ**

13.1 Иргэний нисэхийн ерөнхий газар нь “Хил хязгааргүй нисэх-2030” дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлэх арга хэмжээний нарийвчилсан төлөвлөгөөг 4 жилийн хугацаатай гаргаж хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.

13.2 Стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг салбарын хэмжээнд зохион байгуулж тайлан, мэдээлэл, шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр нь дүгнэнэ.

13.3 Стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн талаар хөндлөнгийн байгууллагаар хоёр жил тутамд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийлгэнэ.

xxxXXXXxxx